

ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО ДОЛЮ СОЛДАТІВ ВІЙНИ

Белая О. М.,

начальник відділу використання інформації документів

Державного архіву Київської області, кандидат історичних наук

У Державному архіві Київської області (далі - державний архів) зберігається близько 450 архівних фондів, документи яких можуть допомогти історикам та краєзнавцям у вивченні різних аспектів історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр., як частини 2-ої світової війни 1939 - 1945 рр., особливо періоду нациської окупації Київщини. В одному з них - «Управління бургомістра міста Біла Церква Київської області. 1941-1944 рр.», який до середини 90-х рр. XX ст. знаходився на таємному зберіганні, в процесі роботи над Книгою Пам'яті по місту Києву була виявлена справа із списком військовополонених (за описом російською мовою - Список военнопленных. 1941) [2]. Саме в цьому документі можна віднайти відомості про долю рядових солдатів війни. Такої інформації немає в жодному іншому архіві, навіть в електронному архіві Міністерства оборони Російської Федерації (колишньому ЦАМО СРСР).

Справа на 96-ти аркушах (після перенумерації - на 92 аркушах) є списком радянських солдатів, які перебували у таборі військовополонених міста Біла Церква Київської області, а потім, за станом здоров'я, були переведені до шпиталю № 3 в місті. Хоча за описом документ датований 1941 р., у ньому також є відомості про рядових солдатів різних національностей, що потрапили до шпиталю № 3 у 1942 р.

Список складений у класному журналі середньої школи - з обліку відвідування та успішності, в якому під номерами по порядку їх переведення до шпиталю, записані радянські військовополонені. Журнал розділений на наступні графи: № по порядку; прізвище, ім'я, по-батькові; рік народження;

національність; дата взяття в полон; військове звання; місце проживання; дата прибуття до шпиталю; позначка. Текст документу написано російською мовою, проте зустрічаються українські літери у написанні російських слів. У списку велика кількість граматичних та технічних помилок, особливо при написанні місць проживання військовополонених - назв населених пунктів та їх адміністративного підпорядкування, важких для вимови прізвищ військовополонених, багато скорочень при написанні їх імен та по-батькові. У графі «позначка» зазначена подальша доля військовополоненого, який перебував у шпиталі: помер, переведений до іншої лікарні, втік, відправлений до Німеччини, до табору. Список складається з двох частин:

- військовополонені, що потрапили до шпиталю з 25 жовтня по 28 грудня 1941 р. - з № 4074 по № 4661 (з огляду на початковий номер, частина списку 1941 р. не збережена);
- військовополонені, що потрапили до шпиталю з 1 січня по 28 серпня 1942 р. - з № 1 по № 1266.

Всього до списку військовополонених, що перебували у шпиталі № 3 м. Біла Церква Київської області у 1941-1942 рр., внесено 1853 особи, 8 з них помилково внесені до списку двічі (за документом всі вони залишились у живих). За списком 1941 року - 587 військовополонених, з яких 261 помер. У 1942 р. до списку внесені 1266 осіб, з яких 287 померли. Таким чином, з 25 жовтня 1941р. по 28 серпня 1942р. у шпиталі померли 548 військовополонених, з яких прізвища трьох невідомі:

- за 1941 р. двоє - під №№ 4331 та 4429 - прізвища не встановлені через відсутність документів (з табору військовополонені були привезені мертвими);
- за 1942 р. один - під № 43 - невідомий доставлений до шпиталю без свідомості та помер раніше, ніж була встановлена його особа, а документів при ньому не виявлено.

У списку за 1942 р. був ще один невідомий з ознаками психозу, який направлений з табору до шпиталю 6 травня 1942 р. (записаний під № 661) та, з огляду на його стан, відпущений 19 травня 1942 р. Його прізвище і подальша

доля не встановлені. Не встановлена і подальша доля військовополоненого - рядового Москаленка Опанаса Петровича (в документі російською мовою - Москаленко Афанасий Петрович), 1908 р. н., який прибув до шпиталю 25 листопада 1941 р. та втік 10 грудня 1941 р.

У двох частинах списку (за 1941 р. та за 1942 р.) з 548 померлих військовополонених 169 - уродженці України, 279 уродженців Росії, 100 - інших колишніх республік Радянського Союзу - 100. Всі військовополонені у списку - рядові. У Книгах Пам'яті областей України та колишнього СРСР вони зазначені як ті, що зникли безвісти, або вони взагалі не внесені до мартирологів загиблих і зниклих безвісти, рідним їх доля дотепер не відома.

З деякими помилками у кількісних підрахунках та без посилань на сторінки документу список без офіційного дозволу Державного архіву Київської області розмістила в Інтернеті на генеалогічному форумі [3] користувач архіву Щербуха Н.Ю. у 2006 р. Спочатку вона припустилась і помилки у посиланні на архівний документ (нею були неправильно зазначені номери опису та справи). Помилка була виправлена 2009 р. Ці помилки викликали непорозуміння у зверненнях до державного архіву представників військкоматів та громадян, що намагаються з'ясувати солдатські долі. Незважаючи на це, працівники архіву допомогли дізнатися про долю рідних - померлих у шпиталі № 3 військовополонених - більш ніж 50 сім'ям загиблих. Крім того, працівниками архіву в архівному відділі Білоцерківської міської ради з'ясовано, що померлі у шпиталі військовополонені поховані у братській могилі на території Парку Слави в м. Біла Церква Київської області. Прізвища похованих на обеліску могили не вказані, але можуть бути зазначені завдяки проаналізованому документу державного архіву.

Список використаних джерел:

- 1 Науково-довідковий апарат Державного архіву Київської області. Картотека фондів.
- 2 Державний архів Київської області. ФР-2225, оп. 4, спр. 2.
- 3 Інтернет-сайт: forum.vgd.ru